

Irodalmi klub

Választható tantárgy tanterve

**Óraszám: 35 óra (7., 8. o.)
32 óra (9. o.)**

A szlovén változat szerzői: dr. Igor Saksida, Miha Mohor

Fordította és módosította: Pisnjak Mária

Lektorálta: Szakállas Gyuláné

MUTATÓ

I. A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA

II. A TANTÁRGY CÉLJAI

- A. ÁLTALÁNOS CÉLOK
- B. FUNKCIONÁLIS CÉLOK
- C. OKTATÁSI CÉLOK

III. A TANTÁRGY KONKRÉT CÉLJAI

- A. FUNKCIONÁLIS CÉLOK
- B. OKTATÁSI CÉLOK

IV. MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

V. ALAPKÖVETELMÉNYEK

I. A TANTÁRGY MEGHATÁROZÁSA

Az Irodalmi klub a kilencosztályos általános iskola kötelező programjának választható tantárgya. Az eredeti változata a szlovéntanításhoz, jelen módosított változata a magyartanításhoz kapcsolódik, arra épül, tehát a tantárgy keretében elsajátított készségek és ismeretek elmélyítését és bővítését szolgálja, figyelembe véve a tanulók érdeklődését, valamint a művészi és nem művészi szövegek feldolgozásának arányos jelenlétét. Elsődlegesen a magyar nyelvet anyanyelvi szinten tanulóknak ajánljuk a tantárgy választását, de azok a magyarul anyanyelvi vagy megközelítőleg anyanyelvi szinten beszélő, a magyar irodalom iránt érdeklődő tanulók is választhatják, akik a magyart második nyelvként tanulják. A tantárgy a következő tantárgyakkal korrelál: Iskolaújság, Színházklub, Történelem, idegen nyelvek, Földrajz, Képzőművészeti, Zenei, Könyvtári nevelés, Médiaismeret.

A tantárgy két alterületet foglal magába: a művészi szövegek olvasását és alkotását.

Olvasóklub: Az olvasók egyenjogú párbeszédére ösztönöz, a tanár a tanulóknak megfelelő olvasmányokat javasol, elfogadja azonban a tanulók indítványozását, ötleteit is. A tanárt munkájában a javasolt gyermek- és ifjúsági művek jegyzéke segíti. Ez az alterület a Lendvai Városi Könyvtár, valamint az iskolák által szervezett olvasási versennyel áll kapcsolatban.

Irodalmi íráspróbálkozás: Az iskolai olvasás és az olvasóklub kiegészítőjeként lehetővé tesz, hogy a tanulók az irodalmi művek iránti érzékenységüket ne csak befogadóként, hanem alkotóként is megélik. A tanulók a jól sikerült szövegeket az iskolaújságban, a magyar nyelvű írott és beszélt sajtóban, esetleg magyarországi lapokban is közzé tehetik. Ez az alterület továbbviszi az irodalmi szakkörök pozitív tapasztalatait, módszereit és tartalmait.

Az Irodalmi klub közvetve a Petőfi Sándor tanulmányi versenyhez, illetve más projektekhez is kapcsolódik. Javasolt munkaformája a csoport- és projektmunka.

A tantárgynak a kétnyelvű iskolákban külön feladata az anyanyelv, az anyanyelvű irodalom és kultúra iránti vonzódás erősítése.

A tantárgy egyéves, a 9-osztályos általános iskola 7., 8. vagy 9. osztályában valósítható meg. Heti óraszám 1 óra, ami 7. és 8. osztályban évi 35, a 9. osztályban évi 32 órát jelent. A tantervben megfogalmazott célokat a tanár az osztálynak, a tanulócsoporthoz érdeklődésének, képességeinek és tudásának megfelelően válogatja és valósítja meg. A kivitelezés megtervezésekor saját tapasztalatait és az imént leírtak alapján a differenciálást és az egyéni foglalkozást is szem előtt tartja. A tartalmakat és célokat szabadon választja meg, a követelmények azonban kötelező jellegűek.

II. A TANTÁRGY CÉLJAI

A. ÁLTALÁNOS CÉLOK

A tanulók:

- pozitív viszonyt alakítanak ki az irodalommal;
- az olvasás kapcsán alakítják személyiségüket, erősítik nemzeti hovatartozásukat;
- más kultúrák megismerésével bővítik látókörüket, fejlesztik a más kultúrák iránti toleranciát;
- saját irodalmi érdeklődésüknek (pl. téma, műfaj szerint) megfelelően olvasnak;
- fejlesztik a más irodalmi műfajok befogadása iránti érdeklődésüket;
- elmélyülten fogadnak be és értékelnek művészi szövegeket;
- beszélgetnek és írnak olvasmányélményeikről és ítéleteikről;
- megkülönböztetik a populáris és a klasszikus (értékes) irodalmat;
- az irodalomhoz kapcsolódva szak- és publicisztikai szövegeket írnak (pl. irodalmi mappa anyaga);
- alkotó módon reagálnak az olvasottakra (pl. nyelvi játékok, utánczás);
- megfogalmazzák a képzeletük teremtette világokat.

B. FUNKCIONÁLIS CÉLOK

A tanulók:

- értékes és sokszínű szépirodalommal és ismeretterjesztő irodalommal ismerkednek;
- felfogják a szövegek különbözőségeit, szövegeket hasonlítanak össze;
- beszélgetnek az olvasottakról, bemutatják és indokolják álláspontjukat;
- megismerik az olvasás párbeszédjellegét (az olvasó mint a szöveg társalkotója, a saját vélemény létjogosultsága);
- önállóan ismerkednek a kortárs írott szóval (folyóiratok, újságok);
- olvasmánynaplót írnak;
- kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat használnak;
- élményszerű és képzeletbeli szövegeket alkotnak (versírás, különböző műfajokban és műnemekben való alkotás, közös történet írása stb.), ezzel fejlesztik képzeletvilágukat, esztétikai tapasztalatokat gyűjtenek, ezáltal érzékennyé válnak az irodalom befogadására;
- az olvasottak utóalkotásra készítetik őket (játék a szavakkal és azok hangképével, stílusgyakorlatok, irodalmi művek utánczása és átváltoztatása, fordítás, stb.), ezzel fejlesztik képzeletvilágukat, esztétikai tapasztalatokat gyűjtenek, ezáltal érzékennyé válnak az irodalom befogadására;
- írnak irodalmi élményeikről (olvasmánynapló) és az irodalomról (szak- és publicisztikai szövegek)
- osztály- és iskolai irodalmi kiadványokat szerkesztenek.

C. OKTATÁSI CÉLOK

A tanulók:

- ismerkednek a magyar és világirodalmi gyermek-, ifjúsági és felnőtt irodalommal;
- irodalomismereti fogalmakat sajátítanak el.

III. A TANTÁRGY KONKRÉT CÉLJAI

A. FUNKCIONÁLIS CÉLOK

1. OLVASÓKLUB

1.1. A tanulók értékes és sokszínű szépirodalommal és ismeretterjesztő irodalommal ismerkednek.
<ul style="list-style-type: none">
• Némán és kifejezően (hangosan) rövidebb irodalmi szövegeket és szövegrészeteket, otthon hosszabb műveket is olvasnak.
1.2. A tanulók felfogják a szövegek különbözőségeit.
<ul style="list-style-type: none">
• Az egyes műfajok, ill. műnemek olvasása előtt felidézik azok alapvető jellemzőit.
• Mesélnek olvasmányélményeikről, külön hangsúllyal az irodalmi művek és műfajok sajátosságaira.
1.3. A tanulók beszélgetnek az olvasottakról, bemutatják és indokolják álláspontjukat.
<ul style="list-style-type: none">
• Szóban elmondják irodalomesztétikai élményeiket.
• Kifejezően olvasnak irodalmi műveket.
• Beszélgetnek az irodalomról.
• Szóban elemzik az irodalmi mű külső és belső szerkezetét.
• Jellemzik az irodalmi hőst, annak külső, szociális, erkölcsi és lelki tulajdonságait. Mesélnek az irodalmi hőssel való azonosulásukról. Az irodalmi hőshöz kritikusán viszonyulnak. Megindokolják az irodalmi hős viselkedésének motívumait, összefüggésbe hozzák a szöveg más elemeivel (téma, alapgondolat).
• Szóban megfogalmazzák, milyen elképzeléseik vannak a cselekmény helyéről és idejéről.
• Szóban elmondják az olvasott irodalmi mű tartalmát. A cselekményt kisebb egységekre bontják (fő- és mellékesemény, a cselekmény fokozása és késleltetése, cselekményvázlat, ábra).
• Meghatározzák a szöveg témáját, megmagyarázzák alapgondolatát (üzenetét).
• Szóban bemutatják az elbeszélőt (mindentudó, személytelen elbeszélő; lírai alany).
• Megállapítják a szövegfajtát (leíró-láttató, párbeszédes, narratív).
• Megfogalmazzák a költői nyelv hangzásának, ritmusának és képiségének érzékelését és azok összefüggését a szöveg üzenetével.
• Szóban megfogalmazzák, hogyan észlelték a költői képeket, és értelmezik a versszimbolikát.
• Megmagyarázzák, hogyan értelmezik a metaforákat, hasonlatokat, megszemélyesítéseket és a szónoki alakzatokat a szövegegészben.
1.4. A tanulók művészi szövegeket hasonlítanak össze.
<ul style="list-style-type: none">
• Összehasonlítják az irodalmi hősök nézőpontját, megfigyelik azok összefüggéseit.
• Szóban elemzik két vagy több művészi szöveg belső szerkezetét, és összehasonlítják őket (irodalmi hős, tér, idő, cselekmény, történet).
• Az irodalmi műveket témájuk, alapgondolatuk (üzenetük) és tárgyuk tekintetében hasonlítják össze.
• Megkülönböztetik a populáris és a klasszikus irodalmat.
1.5. A tanulók megismerik az olvasás dialogikus jellegét.
<ul style="list-style-type: none">
• Tudatosodik bennük az olvasó mint társalkotó szükségessége, valamint a saját vélemény létjogosultsága, ezért beszélgetésben ki is fejezik azt.
• A világháló segítségével véleményt cserélnek az olvasottakról, kapcsolatot teremtenek más iskolák olvasóklubjával.
1.6. A tanulók önállóan ismerkednek a kortárs írott szóval, és beszélgetnek róla.
<ul style="list-style-type: none">
• Szabadidejükben különböző jellegű és nehézségű szövegeket (költészet, prózai epika, dráma, irodalomtudomány, publicisztikai szövegek, tulajdon alkotások) keresnek és olvasnak, ellátogatnak könyvtárba, irodalmi rendezvényre, színházba, megtekintenek mozielőadásokat.
• Az ifjúsági lapokból, valamint felnőtteknek szánt újságokból, irodalmi folyóiratokból

megismerik a kortárs irodalmat. Az olvasottakról mesélnek.
1.7. A tanulók kézikönyveket, szótárakat, lexikonokat használnak.
1.8. A tanulók osztálykönyvtárat alakítanak ki.
<ul style="list-style-type: none"> • A legkedveltebb könyvekről készített felmérés alapján alkalmi kiállításokat rendeznek, kisebb osztálykönyvtárat alakítanak ki. • Olvasmányaikról és a hozzájuk kapcsolódó tevékenységekről posztereket készítenek.
1.9. A tanulók tematikus irodalmi órát vagy író-olvasó találkozót szerveznek.

2. ÍRÁS

2.1. A tanulók élményszerű és képzeletbeli szövegeket alkotnak, amelyek már tartalmazzak a művészi nyelvre jellemző elemeket.
<ul style="list-style-type: none"> • Új irodalmi helyszíneket alkotnak. Fiktív világuk helyeit részletesen leírják, összefüggésben az irodalmi hőssel és a cselekménnyel. • Képzeletben új világokat teremtenek, amelyek a múltban, a jövőben és a jelenben gyökereznek. Elbeszélésük cselekményének idejét a korra jellemző körülmények, események, szokások, tárgyak, stb. felidézésével írják le, valamint közvetve a szavak szintjén (pl. archaizmusok, neologizmusok, szleng). • Képzeletbeli elbeszélést alkotnak, amelyre az események logikus sorrendje jellemző. • Analitikus vagy szintetikus szerkezetű szövegeket alkotnak. • Önállóan képzeletbeli szöveget írnak, a mindentudó, a személytelen elbeszélő, illetve a lírai alany közül választva. • Verseket, prózát, drámarészleteket írnak, betartva a műnem és a műfaj követelményeit. • Alkotásaikban ötvözik a valóságot és a fikciót, betartva a műfaj követelményeit. • Hatékony hangsorokat (hangutánzás, hangfestés) alkotnak. • Egyszerűbb képverset írnak. • Rímeket alkotnak, egyszerűbb rímelő strófákat írnak. • Új szavakat alkotnak, szóban megmagyarázzák összefüggésüket a közléssel. • Új költői képeket alkotnak. • Állatmesét, elbeszélést, mondát, (realisztikus ifjúsági, kaland-, krimi) kisregény- és (történelmi, sci-fi) regénytörödéket írnak. • Elbeszélő és emlékező jellegű fogalmazást írnak. • Idősebbek elbeszélése nyomán leírnak igaz történeteket a múltból. • Részt vesznek a csoport kollektív írásában. Közös kiindulópontok (irodalmi hősök, idő, hely) alapján kerek történeteket írnak, amelyekből sorozatot szerkesztenek. • Csoportban kollektív elbeszélést alkotnak úgy, hogy mindegyik szerző ott folytatja, ahol az előző abbahagyta. • Fabulatív leveleket és fiktív naplót írnak. • Újsághír alapján rövid valós elbeszéléseket írnak, amelyben a való világ törvényei érvényesek, s amelyekben a cselekmény szilárd ok-okozati rendszert alkot. • Szlovén vagy idegen nyelvből rövidebb egyszerű verses vagy prózai szöveget fordítanak. • Képregényt rajzolnak és írnak.
2.1.2. A tanulókat az olvasottak utóalkotásra készítik.
<ul style="list-style-type: none"> • A tanulók hipotetikus helyzet alapján fantáziafogalmazást írnak, amelyben azonosulnak valamelyik irodalmi hőssel. • Az irodalmi hősöket közvetett szövegjelzésekkel mutatják be. Párbeszéd-, monológ-, napló-, vagy levéltörödékek formájában leírják, hogyan látják ugyanazt a szituációt vagy eseményt saját szemszögükből különböző irodalmi hősök. • A művészi szöveg analógiájára új irodalmi hősöket alkotnak. Más irodalmi művekben, filmben vagy a valóságban megismert személyek alapján alkotják őket. Hőseik megalkotása során figyelembe veszik azok pszichológiai és szociális jellemzőit. Külön ügyelnek a részletekre. • Újraalkotják az olvasott irodalmi szöveget úgy, hogy a mindentudó, a személytelen elbeszélő,

illetve a lírai alany közül választanak.

- Analógia szerint alliterációkat és asszonáncokat alkotnak.
- Analógia szerint új szavakat alkotnak, és szóban megmagyarázzák a közléssel való összefüggésüket.
- Hasonlatokat, metaforákat, megszemélyesítéseket, költői jelzőket és szimbólumokat alkotnak, összefüggésben a közléssel.
- A verses szöveget prózaivá, a prózát verses szöveggé alakítják át (parafrázis). Megmagyarázzák a két szöveg közlésének különbségeit.
- Fantasztikus történeteket írnak népmesék és ókori mítoszok nyomán.
- Írásban analógiákat alkotnak, utánozzák a stílust és a megjelenítési módot: ismert irodalmi hősök új történeteit írják le, „átültetik” az irodalmi hősöket egyik műből a másikba, elbeszélésekhez és regényekhez új előzményt, befejezést vagy „hiányzó” epizódot írnak.
- Úgy teremtenek alkotó és kritikus párbeszédet a szöveggel, hogy utánozzák annak nyelvezetét és stílusát, megváltoztatják szociális és funkciós műfaját, megváltoztatják stílusát (a történetnek a jelenbe vagy más helyre helyezése, paródia, travesztia).

2.2. AZ IRODALOM IRODALOMESZTÉTIKAI ÁTÉLÉSÉRŐL VALÓ ÍRÁS

A tanulók az irodalom irodalomesztétikai átéléséről írnak (olvasmánynapló).

- Írásban megfogalmazzák irodalomesztétikai élményeiket.
- Írnak azokról az impulzusokról, amelyek az olvasott irodalmi mű valamelyik irodalmi hőisével azonosulásra készítik őket, megmagyarázzák az azonosulás indítékait.
- A szöveg információi alapján írásban megfogalmazzák, milyennek látják az irodalmi hőst.
- Írásban megfogalmazzák, milyennek látják a költői képeket.

2.3. SZAK- ÉS PUBLICISZTIKAI SZÖVEGEK ÍRÁSA AZ IRODALOMRÓL

A tanulók irodalommal kapcsolatos szak- és publicisztikai szövegeket írnak.

- Írásban elemzik az irodalmi mű külső (pl. fejezet, kerettörténet) és belső (pl. motiváció, irodalmi hős, idő, tér, cselekmény, történet) szerkezetét.
- Írásban értelmezik a szöveg üzenetét, meghatározzák a témát és a tárgyat.
- Kiírják a számukra szokatlan szókapcsolatokat, értelmezik őket, tekintettel a szöveg közlésére és stilisztikai jellemzőire.
- Írásban összehasonlítanak drámai művet és annak színpadi változatát vagy filmet és annak irodalmi alapját.
- Írnak az irodalmi művekről és azok szerzőiről, értelemszerűen beleszöve az életrajzi és irodalomtörténeti adatokat.

3. OSZTÁLY- VAGY ISKOLAI IRODALMI KIADVÁNY SZERKESZTÉSE

A tanulók olvasgatják alkotó, utóalkotó jellegű, irodalomesztétikai, valamint szak- és publicisztikai szövegeket, azokat osztály- és iskolai irodalmi lapban, az iskolaújság tematikus számában vagy rovatában, verseskötetben, prózai könyvecskében vagy antológiában megjelentetik.

B. OKTATÁSI CÉLOK

1. A TANULÓK ISMERKEDNEK A MAGYAR ÉS VILÁGIRODALMI GYERMEK-, IFJÚSÁGI ÉS FELNŐTT IRODALOMMAL.

A tanár úgy valósítja meg a célokat, hogy az olvasókat egyenrangú párbeszédre készíti, a tanulóknak megfelelő műveket javasol, de tiszteletben tartja olvasási igényüket is. Alapul a klasszikus irodalom szolgál, a más típusú szövegeket pedig vele összefüggésben a tanulók látókörének szélesítése, valamint az iskolai értelmezés kiegészítéseként (irodalomtörténet, életrajzírás, történelem, néprajz, mitológia, szociológia stb.) kapcsolja be. A tanár az általa javasolt szövegek jegyzékének összeállításakor három elvet tart szem előtt: a tanulók

irodalombefogadását (a tanulók elvárásai és érdeklődése), az irodalomelméleti (műfaji-tematikus) és az irodalomtörténeti (korszakok és irányzatok szerint - nagyjából a kánonból) szempontot. A javasolt könyvek jegyzékéből válogat, de más, gyermekeknek és ifjúságnak javasolt listáról is választhat.

Javasolt irodalmi szövegek:

<p><i>D. Adams: Galaxis útikalauz stopposoknak</i> <i>R. Bach: Jonathan Livingston, a sirály</i> <i>Bálint Á.: Hajónapló, A repülő dívány</i> <i>H. Beecher Stowe: Tamás bátya kunyhója</i> <i>Békés Pál: Félőlény</i> <i>F. H. Burnett: A kis lord</i> <i>L. Caroll: Alice Csodaországban</i> <i>J. F. Cooper: Nagy indiánkönyv</i> <i>R. Dahl: Boszorkányok, Fiú: a gyermekkor meséi</i> <i>Dániel Anna: Erzsébet királyné</i> <i>Dénes Zsófia: Zrínyi Ilona</i> <i>Ch. Dickens: Twist Olivér</i> <i>A. C. Doyle: Sherlock Holmes-történetek</i> <i>A. Dumas: A három testőr</i> <i>M. Ende: Momo, A végtelen történet</i> <i>Fehér Klára: Mi, szemüvegesek, Bezzeg az én időmben</i> <i>Fekete István: Tüskevár, Téli berek, A koppányi aga testamentuma</i> <i>Anne Frank naplója</i> <i>Gárdonyi Géza: A láthatatlan ember</i> <i>G. Szabó Judit: A macskát visszafelé simogatják, Megérjük a pénzünket!, Mari, ne bomolj!</i> <i>Gogol: Tarasz Bulba</i> <i>H. R. Haggard: Salamon király kincsei</i> <i>E. T. A. Hoffmann: Az arany virágcserep</i> <i>L. Ingalls Wilder: A farm, ahol élünk, Erdei kunyhó</i> <i>Janikovszky Éva: Kire ütött ez a gyerek?, A nagy zuhó, Velem mindig történik valami</i> <i>Jókai Mór: Az arany ember</i> <i>E. Kästner: Repülő osztály, A két Lotti</i> <i>R. Kipling: A dzsungel könyve</i> <i>E. Knight: Lassie hazatér</i> <i>Ch. és M. Lamb: Shakespeare-mesék</i> <i>A. Lindgren: Ronja, a rabló lánya</i> <i>J. London: A vadon szava, A beszélő kutya</i> <i>L. Lowry: Számláld meg a csillagokat, Az emlékek őre</i> <i>Kosztolányi Dezső: Aranysárkány</i> <i>H. Mankell: A csillagkutya, Alkonyatkor nőnek az árnyak</i> <i>K. May: Winnetou (I-II.), Az Ezüst-tó kincse, Az ezüst oroszán birodalmában</i> <i>Mikszáth Kálmán: A beszélő köntös, A két koldusdiák, A gavallérok</i> <i>Mohás Livia: Kamasznapló</i> <i>Móra Ferenc: Az aranykoporsó, Rab ember fiai</i> <i>Móricz Zsigmond: Árvácska, Pillangó</i></p>	<p><i>Nógrádi Gábor: Gyermekrablás a Palánk utcában, Az anyu én vagyok</i> <i>Ch. Nöstlinger: A cseregyerek</i> <i>A. Ransome: Fecskék és Fruskák, Téli szünidő, Galambposta</i> <i>J. K. Rowling: Harry Potter-könyvek</i> <i>L. Sachar: Bradley, az osztály réme, Laura titkos társasága</i> <i>A. Saint-Exupery: A kis herceg</i> <i>H. Sienkiewicz: Özönvíz, Quo vadis?</i> <i>Sohonyai Edit: Le a csajokkal!, Macskaköröm</i> <i>R. L. Stevenson: A kincses sziget</i> <i>S. Stewart: Anasztázia</i> <i>Szabó Magda: Születésnap, Abigél</i> <i>S. Towsend: A 13 és ¾ éves Adrian Mole naplója vagy más</i> <i>Tőke Péter: Veszélyes szafári</i> <i>J. R. R. Tolkien: A babó, A hobbit, A Gyűrűk ura</i> <i>Tolsztoj: Hadzsi Murat</i> <i>M. Twain: Tom Sawyer, Huckleberry Finn kalandjai</i> <i>J. Verne: Kétévi vakáció, Sztrogof Mihály, 20.000 mérföld a tenger alatt, 80 nap a Föld körül</i> <i>H. G. Wells: A láthatatlan ember, Időgép</i> <i>O. Wilde: Gránátalmaház</i></p> <p><i>Mikszáth-novellák</i> <i>Kosztolányi-novellák</i> <i>Karinthy-novellák</i> <i>Mándy-novellák</i> <i>Sánta-novellák</i> <i>Örkény-novellák</i></p> <p><i>Ady Endre versei</i> <i>Kosztolányi Dezső versei</i> <i>Szabó Lőrinc versei</i> <i>József Attila versei</i> <i>Radnóti Miklós versei</i> <i>Weöres Sándor versei</i> <i>Kányádi Sándor versei</i> <i>Ami a szívedet nyomja (Mai svéd gyermekversek)</i> <i>Lázár Ervin versei</i> <i>Kortárs magyar versek</i></p> <p><i>Az Így élt... sorozat bármelyik tagja</i> <i>Illyés Gyula: Petőfi Sándor</i> <i>Dénes Zsófia: Élet helyett órák</i> <i>József Jolán: József Attila élete</i></p>
---	--

2. A TANULÓK IRODALOMISMERETI FOGALMAKAT SAJÁTÍTANAK EL.

A tanuló ismeri, alkalmazza és tudja értelmezni az alábbi szakkifejezéseket:

- irodalmi műnemek és műfajok;
- népszerű és klasszikus irodalom;
- az irodalmi mű témája, tárgya, üzenete (alapgondolata), szerkezete;
- tragikum és komikum;

vers:

- költői nyelv, hangzás, hangutánzás, ritmus, ütem, versláb, szabadvers, (páros, ölelkező, kereszt-, ön-) rím, alliteráció, asszonánc, versszak;
- költői jelző, megszemélyesítés, hasonlat, metafora, szimbólum;
- refrén, ismétlés, fokozás;
- képvers;
- lírai és epikus vers;
- ballada, szonett, dal, óda, elégia, epigramma, tájleíró költemény, elbeszélő költemény;
- szerelmi, hazafias, forradalmi, hangulati líra;

próza:

- monda, elbeszélés, novella, kisregény, regény (szerelmi, önéletrajzi, történelmi, kaland-, sci-fi, ifjúsági), emlékirat;
- a mindentudó, a személytelen elbeszélő, a lírai alany;
- irodalmi hős (külső, szociális, erkölcsi és lelki tulajdonságok), nézőpont, azonosulás;
- tér és idő;
- cselekmény: egységek, fő- és mellékesemény, epizód, késleltetés, fokozás, analitikus és szintetikus szerkezet;
- fejezet, kerettörténet;
- leíró-láttató, párbeszédes, narratív szövegfajta;
- irodalmi folyóirat, antológia, kézikönyv, lexikon, szótár, könyvtár.

IV. MÓDSZERTANI ÚTMUTATÓ

1. OLVASÓKLUB

1.1. A tanár törekedjék az olvasóklubban olyan feltételeket teremteni, amelyek lehetővé teszik a tanuló minél intenzívebb alkotó jellegű kommunikációját az irodalmi szöveggel. Ezért a hangsúly az irodalomesztétikai olvasáson legyen. A középpontban a szöveg belső szerkezete elemeinek eidetikus képzetalkotásakor az olvasó érzelmi befogadóképességének és képzeletvilágának az aktivizálása legyen. A tanításban a kognitív mozzanatnak is jelen kell lennie, de csak olyan mértékben és módon, amely növeli a tanuló befogadóképességét, viszont nem veszélyezteti a végső célt: az olvasás élvezetét és az irodalom iránti tartós érdeklődésre nevelést.

A művészi szöveg tárgyalásakor a tanár a tanuló azon irodalomtörténeti, irodalomelméleti és szövegtani ismereteire épít, amelyeket a magyar- és szlovénórákon sajátított el, s azokat szükség szerint mélyíti. Ez a tudás azonban nem lehet az irodalomtanítás végső célja, hanem bele kell építeni az olvasó elvárásainak horizontjába, hogy az újabb olvasások közben mind több olyan szövegejelzést legyen képes észlelni, amelyet a szerző a jelentés dekódolása érdekében épített be művébe.

1.2. A tanár az irodalmi szöveggel való munka első fázisában, az olvasás iránti motiválásban aktív. Az olvasás második szintjén, amikor a tanuló az észlelt elemekből kialakítja eidetikus képzeit, a tanulóknak a művel kettesben kell maradnia. Az olvasott irodalmi művel való meghitt találkozása szükségszerűen egyéni jelentés kialakulásához vezet. A tanár az értelmezés és értékelés szintjén csatlakozik újra. Az irodalomról szóló beszélgetéseket, vitákat olyan módon vezeti, irányítja, hogy a tanulókat ezáltal az olvasott szöveg egyéni olvasatának megfogalmazására ösztönzi. Így bontakozik ki

a különböző lehetséges értelmezések széles palettája. A tanár értelmezése csak egyike a lehetséges legitim értelmezéseknek, azonban (főleg az ifjúsági művek esetében) semmiféleképpen sem helyettesítheti azokat, amelyeket a tanulók mondanak vagy írnak le. Éppen az egyéni jelentés elfogadása szolgál az átéléses olvasás-központú irodalomtanítás alapjául.

1.3. A tanár a tanulók befogadókészségét növeli, ha az irodalmi klub munkáját úgy szervezi és vezeti, hogy a tanulók alkotó jellegű kommunikációt folytatnak az irodalmi művekkel. A befogadókészség ilyen tréningjeit nem tudják pótolni a tanári értelmezések, amelyek a tanulókat állítólag az „ideális” irodalomesztétikai megéléshez és a szerzői szándékhoz vezetik el.

1.3.1. Költői művel való foglalkozás mintája az irodalmi klubban:

- A tanulóknak az első olvasás után kialakul a szöveg első saját értelmezése, az első benyomások. Az első reakciókat lejegyzik, anélkül, hogy ügyelnének a leírtak nyelvezetére és stílusára. Megtehetik ezt vázlat vagy ábra formájában is.
- Ezek a feljegyzések jelentik az osztálytársakkal folytatott beszélgetés alapját. Ezen a ponton szembesíthetik szövegértelmezésüket, az érvelő vitában rádöbbennek az olvasottak feltáratlan elemeire. A tanár is bekapcsolódhat saját értelmezésének közlésével, amely azonban csak egyike az egyenrangú értelmezéseknek. Feladata a beszélgetés szervezése, ösztönzése, irányítása. Feltehet „kihívó” kérdéseket, segít a tanulóknak álláspontjaikat, kérdéseiket megfogalmazni (néhány kérdés, amelyet ilyen beszélgetés váltott ki: Bármiről írhatunk-e verset, vagy csak különleges témáról? A vers visszataszító tárgya ellenére is művészi alkotás? Mi egyáltalán a vers jelentése? Miben különbözik a lírai vers jelentése az epikus vers jelentésétől? A verseknek világos, szabatos formájúaknak kell lenniük? Milyen rövid lehet a vers? Lehet-e három szó vers? Mit értesz azon, hogy „jó/rossz” vers? Szerinted értelmes, megalapozott tevékenység-e a vers elemzése, boncolgatása? ...) A tanítási formák különbözőek lehetnek, beszélgetésre azonban a kisebb csoportok és párok a legalkalmasabbak.
- A harmadik fázisban a tanuló megalkotja a szöveg saját átfogó értelmezését. Ez a tanuló másodszori visszhangja az olvasott irodalmi műre. A tanuló most terjedelmesebben, a nyelvezetre, stílusra és szerkezetre jobban odafigyelve jegyzi le gondolatait, akár beleélő vagy fantáziafogalmazást írva, akár olvasmánynaplót vezetve, akár újraértelmezve a művet. Ez az út elvezethet egészen az esszé írásáig vagy a kreatív jellegű írásig (pl. a szerző stílusának utánzása).
- Ezután következhet a tanuló ismereteinek bővítése az irodalmi mű kognitív, esztétikai és erkölcsi komponensei meg nem látott elemeinek és a kontextus bővítésének irányában, a releváns irodalomelméleti adatok segítségével.

2. IRODALMI JELLEGŰ ÍRÁS

2.1. Az irodalmi klub tantárgy keretében az írást három körbe csoportosítjuk:

- írás, olvasás és beszélgetés (vita) saját és mások irodalmi próbálkozásairól,
- esztétikai tapasztalatok gyűjtése és az olvasás iránti fogékonyság alakítása irodalmi játékok és íráspróbálkozások segítségével,
- fordítás.

2.2.1. A tanulók spontán írnak és szövegeiket mappában három csoportban gyűjtik: az elsőbe teszik az általuk legjobbnak tartottakat, a másodikba azokat, amelyekben kételkednek, a harmadikba pedig az általuk rossznak, eldobandónak tartottakat. A tanár az osztályújságba való gyűjtést és rendszerezést úgy szervezi, hogy a tanulók olvasgatják társaik szövegeit, azokról feljegyzik első benyomásaikat, amelyek a későbbi beszélgetések alapját képezik, amikor tisztázódnak gondolataik, véleményeik az olvasottakról. A szövegekről szóló vitára másodszorra párban készülnek fel a tanulók. Az első olvasó leírja véleményét az olvasott szövegről, majd odaadja társának, aki megírja véleményét az eredeti szövegről és a társa kifejtéséről. Mindezt később a szerkesztőbizottság tagjai előtt felolvassák, akik szintén feljegyzéseket készítenek, ami lehetővé teszi a későbbi argumentált beszélgetést. A beszélgetés közben a tanár szervezőként, ösztönzőként és irányítóként tevékenykedik. Kihívó kérdésekkel kapcsolódik be a beszélgetésbe, amelyek a tanulók válaszait segítik megfogalmazni, illetve újabb kérdések megfogalmazására ösztönzik őket. A szerkesztőbizottság ennek alapján

választja ki azokat az írásokat, amelyeket közlétesz saját lapjában, az iskolaújság rovatában vagy önálló kiadványban.

2.2.2. A tanulók befogadókészségének növelése érdekében az alkotó írás műhelyeinek tapasztalatait is hasznosíthatjuk, hiszen szoros összefüggésben vannak az irodalomesztétikai olvasással, és fejlesztik az olvasási készséget. Így az irodalmi szöveggel való munka során a motiválásban és az összegzésben is fontos szerepe van. Mivel az irodalom alkotó jellegű tevékenység eredménye, befogadása tökéletesebb, ha az olvasó társalkotóként jelenik meg, azaz a tanuló saját érdeklődési köréből és élményeiből, saját képességeinek megfelelően követi az alkotó folyamatot. Az irodalmi szöveg olvasása a tanuló érzelmi és fantáziavilágát hozza izgalomba, és a tanuló a nyelv segítségével saját világot szeretne alkotni. Ebben a fázisban már nem az idegen szöveggel viaskodik a tanuló, hanem azonosulva az irodalmi hősökkel alkotó módon közeledik az olvasott mű szerzőjéhez. Ennek a szerepcserének, amikor a befogadó alkotóvá lép elő, nem a jövőbeli alkotók képzése a célja, hanem elsősorban az irodalmi szöveg és építőelemei iránti fogékonyság növelése. Mindez a tevékenység szoros összefüggésben van a szóbeli és írásbeli fogalmazás céljaival és feladataival.

Mivel a tanuló a logikus intellektuális műveletek fázisába lépéskor elveszíti a nyelvi és stílusjegyek iránti érzéket, és a „világ meghódítása” iránti vágyában csak a történetet hajszolja, a kreatív írás egyike azon hatékony lehetőségeknek, amelyek segítségével alkotó játékkal rányitjuk szemét az irodalmi mű gazdagságára.

A stílusgyakorlatok és irodalmi játékok nemegyszer érdekes eredményeket szülnek, és megjelentethetők az iskolaújság külön rovataiban vagy tematikus számában, irodalmi folyóiratban vagy akár önálló könyvecskében, a tanulók elküldhetik őket ifjúsági rádióműsorok, ifjúsági lapok és újságok gyermekrovatainak a szerkesztőségébe.

2.2.2. Egyszerűbb irodalmi művek (anekdoták, viccek, képregények, versek, mesék, elbeszélések, drámai jelenetek) magyarra fordításakor a tanuló a magyar nyelvhez a másik nyelv szerkezete szemszögéből közelít, tudatosodnak benne sajátosságai, gyakorolja az idegen szavak ellenőrizetlen, megalapozatlan átvételének és használatának mellőzését. A fordítást a tanár az olvasás motiválása és az irodalmi szöveggel való intenzív kommunikáció érdekében is alkalmazhatja. Ez a módszer egyike a leghatékonyabb alkotó játékoknak, mivel a tanulót ráébreszti az olvasott mű mellőzött elemeire, hiszen saját alkotó munkájakor a megfelelő nyelvi és stilisztikai megoldások kutatásában fogékonyabb lesz az irodalom újabb aspektusai iránt.

A fordítás tehát stílusgyakorlat, amely háromféleképpen mehet végbe:

- különböző szövegek egyéni fordítása;
- azonos mű egyéni fordítása;
- több részre osztott hosszabb mű egyéni fordítása, a töredékek összekapcsolása és -hangolása;
- azonos szöveg közös fordítása.

A jól sikerült fordításokat célszerű az iskolaújságban vagy akár könyv formájában megjelentetni, hiszen ezáltal a tanulók társaiknak még lefordítatlan irodalmi szövegeket közvetítenek.

Szakirodalom a tanárok részére:

Balogh B. Márton, *Az irodalom élni segít*, Iskolakultúra, 1998/6–7.

Baricné Kocsis Éva, *Mit olvas a diák?*, Iskolakultúra, 1998/6–7.

Cserhalmi Zsuzsa, *Amit az irodalomtanításról tudni kellene...*, Budapest, 2001.

Cserhalmi Zsuzsa, *Irodalom*, Budapest, 1996/97.

Orbán György, *Az olvasásról*, Iskolakultúra, 1998/6–7.

Pethőné Nagy Csilla, *Kooperatív tanulási módszerek az irodalomtanításban=Kooperatív pedagógiai stratégiák az iskolában III.*, szerk. Vastagh Zoltán, Pécs, 1999, 93–106.

Vörös József, *Irodalomtanítás az általános és középiskolában*, Budapest, 1997.

VI. ALAPVETŐ KÖVETELMÉNYEK

A tanuló:

- kifejezi irodalomesztétikai élményét;
- kifejezően felolvas művészi szöveget;
- elemzi az irodalmi mű külső és belső szerkezetének jellemzőit;
- jellemzi az irodalmi hőst, leírja a cselekmény helyét és idejét;
- a cselekményt egységekre (részekre) bontja;
- megállapítja a szöveg témáját és az elbeszélő típusát;
- megállapítja a szövegfajtát;
- összehasonlít irodalmi műveket, tekintettel témájukra, szereplőikre, a térre és az időre, cselekményre és tárgyra;
- rövid verset és drámai jelenetet ír;
- képverset ír;
- egy-egy állatmesét, mondát, elbeszélést, anekdotát, regényrészletet ír;
- irodalmi hős fiktív naplóját írja;
- olvasmánynaplót vezet;
- könyvismertetőt és írói pályaképet ír;
- alkalmazza az irodalomelméleti fogalmakat.

MELLÉKLET

SZEMÉLYI FELTÉTELEK

Az Irodalmi klub tantárgyat az taníthatja, aki egy- vagy kétszakos egyetemi képzés keretében az alábbi szakképzettségek egyikét szerezte meg:

- magyar nyelv és irodalom szakos tanár,
- okleveles magyar nyelv és irodalom szakos tanár,
- okleveles magyar nyelv és irodalom szakos bölcsész.

Átmeneti személyi feltételek:

Az Irodalmi klub tantárgyat azok a főiskolai végzettségű magyartanárok is taníthatják, akik Az oktatás- és nevelésügy szervezéséről és finanszírozásáról szóló törvény hatálybalépése előtt eleget tettek az általános iskolai magyartanítás feltételeinek.